

TRURL ÉS KLAPANCIUSZ HÉT UTAZÁSA

HATODIK UTAZÁS avagy hogyan épített Trurl és Klapanciusz másodfajú démont az okleveles zsvány számára

„A Nagy Napok népeitől két karavánút visz délnek. Az első, a régebbi, a Négycsillagtól a Garázda felé vezet; az utóbbi nagyon álnok, változó fényű csillag, halványulóban az Ezüstfehérek Törpéjére hasonlít, így megtéveszti az utasokat és a Bakacsin Sivatagba csalogatja őket, ahonnan tíz közül csak egy karaván kerül ki épségben. A második, újabb utat a Mirábil birodalom nyitotta meg, miután rakétás rabszolgái hatmilliárd mérföld hosszú alagutat vágtak magán a Fehér Garázdán keresztül.

Az alagút északi bejáratát pedig így kell megtalálni: a Nagy Napok közül az utolsótól egyenesen a Pólus felé kell haladni, hét villamos miatyánknyi ideig. Aztán kicsit balra, míg feltűnik egy tűzfal, ez a Garázda oldala, és az alagút nyílása olyan rajta, mint fekete pont egy fehér tűztengerben. Akkor aztán nyílegyenesen lefelé kell tartani, bátran, mert nyolc hajó elfér egymás mellett az alagútban; és páratlan látvány nyílik meg az utas előtt a hajóablakon át. Először a Hőzabálók Tűzése következik, aztán az időjárás szerint váltakoznak a csodák; mikor a csillag belsejét egy-kétmilliárd mérfölddel arrább mágneses viharok kavargatják, olyankor látszanak a nagy tűzmagok, és a csillag izzó erei fehéren égő, alvadt vércsomókkal, ha közelebbi a vihar vagy hetedfokú tájfun dühöng, akkor remeg a boltozat, mintha fehér hőtészta akarna hullani róla, de ez csak látszat, mert repül és nem hullik, és ég, de nem éget, mivel az Erős Mezők gátjai sakkban tartják. Látszik, hogyan dagasztódik a protuberancia-tészta, a Pokolkáknak nevezett villámforrások pedig háborognak és zubognak; nem árt erősebben megragadni a kormánykereket, mert ilyenkor a legnagyobb kormányosi tudományra van szükség, és nem a térképet, hanem a nap zsigereit kell figyelni: ugyanis még senki sem látta kétszer egyformának ezt az utat. A Garázdába vágott alagút nem marad egy helyben, hanem állandóan hullámzik, tekereg és vonaglik, mint a viaskodó kígyó; ennél fogva tartsuk jól nyitva a szemünket, figyeljük a zuhogó tűzfalakat és a kinyúló tűznyelveket, ha pedig azt halljuk, hogy a hajó páncélja recseg a tűzkorbácsoktól és lángtarajoktól, saját gyorsaságunkon kívül semmiben se bízunk. Mindazonáltal azt is figyelembe kell vennünk, hogy nem minden tűzhullám és az alagútnak nem minden rándulása jelent mindjárt csillagregést vagy a fehér tűzóceánok áradását, tehát ezt jól eszébe vésve, a tapasztalt hajós nem kiabálja nyakra-főre: »A szivattyúkhhoz!«, nehogy aztán az öregebb rókáktól szégyenére azt kelljen hallgatnia, hogy egy csepp hűtőammóniákkal akarja a csillag örök fényét kioltani. Annak pedig, aki megkérdezi, mit kell hát csinálni, ha valódi csillagregés rázza meg a bárkát, minden tapasztalt csillaghajós megmondja, hogy ilyenkor elegendő egy nagyot sóhajtani, mert hosszabb búcsúzkodásra úgy sincs idő a halál előtt, szemünket pedig nyugodtan tarthatjuk nyitva vagy csukva, ahogy tetszik, mivel a tűz úgyis kiégeti. De az ilyen katasztrófa nagyon ritka, mivel a Mirábil birodalom mérnökei szolid kapsokkal erősítették meg a boltozatot; ezért tulajdonképpen bizvást ajánlható ez az út a csillagon keresztül, a Garázda hajladozó, fényes hidrogénfalai között. Joggal dicsekednek az építők, hogy aki bement az alagútba, majdnem bizonyosan ki is jön belőle; ám ugyanezt aligha mondhatnánk el a Bakacsin Sivatagról. Ugyanis az alagút legfeljebb századonként egyszer szakad be csillagregés miatt, eltévedni viszont egyáltalán nem lehet benne, mivel csak ez az egyetlen út vezet a csillagon át. Ezzel szemben a sivatag feketébb az éjszakánál, mert a környékbeli csillagok fénye egyszerűen nem merészkedik oda. Annál nagyobb a lárma és csörömpölés, mert folyton összeverődnek a hajóroncsok, zörög az ócskavas: ez a sok hajó mind az álnok Garázda miatt tévesztette el az utat, és zuhant a feneketlen örvényekbe, hogy ott keringjen a galaxis utolsó fordulatáig, s a szilaj gravitáció rázza, mint a csörgőt. A Bakacsin Sivatagtól keletre van a sikospofájúak birodalma, nyugatra pedig a szemkezüek földje, délre viszont több út vezet a halálkatlanok között a kéklő Azúrföld derűsebb vidékére, majd azon át a tűzvirágos Murgundiába, a vasatlan csillagokból álló véres csillagképbe, amelyet Alcaron szekérének hívnak.

Maga a Sivtag, mint említettük, éppúgy tele van feketeséggel, mint a Garázda napalagútja fehérséggel. Nemcsak az örvények, a kavargó ködök és a szilaj meteorrajok okozzák a bajt; némelyek ugyanis azt mondják, hogy ismeretlen helyen, a legsötétebb sötétségben, a felfoghatatlan mélységben ősidők óta lesben ül egy bizonyos lény vagy nemlény, Névtelen nevezetű, mert aki egyszer találkozott vele, és megtudta valódi nevét, az többé semmit sem mondhat el másoknak, mivel rögtön meghal. Azt beszéljük, a Névtelen foglalkozására nézve zsvány és boszorkánymester, saját kastélyában lakik, amely fekete gravitációból épült, a várak örök tájfun, a várfal maga a nemlét, a tökéletes semmi, ablakai vakok, kapui süketek; a Névtelen a karavánokra leskelődik, s mikor elfogja a kincséhség és vérszomjúság, fekete port fúj az utat mutató napokra, így kioltja fényüket, és a vándorokat lecsalja a biztonságos útról, aztán kironk a nemlétből, lasszót vet áldozataira, és vára semmijébe hurcolja őket, vigyázva közben, hogy még a legkisebb rubintú se törjön össze, mert amilyen vérszomjas, éppolyan akkurátus. Aztán már csak a lerágott rongcsok repülnek ki a palotából, és keringenek tovább a Sivtagban, nyomukban pedig sokáig röpködnek a hajók szegecsei, amelyeket a Névtelen Szörnyeteg kiköpköd, mint a szilvamagot. De mióta a rakétaraj rabszolgamunkája révén megnyílt az alagút a Garázdn keresztül, s a hajók mind ezt a fényes, biztonságos utat választják, azóta a Névtelennek nincs zsákmánya, és haragja hevével bevilágítja a Sivtag sötétségét, teste átfénylik a gravitáció fekete falán, mint rémes csontváz-báb, amely selyemgubójában sírian foszforeszkálva porlad. Nem egy bölcs azt állítja, hogy a Névtelen egyáltalán nincs, és nem is létezett soha; mondani ezt könnyű, sokkal nehezebb megbirkózni egy dolog képzetével, amelyre szó sincsen a langyos nyári csendben, a Bakacsin és Tűzforró Sivtagtól messze. Könnyű nem hinni a rémben, nehezebb legyőzni őt és elkerülni mérhetetlen falánságát. Nem nyelné el magát a murgundiai Kibernátort, nyolcvanfőnyi seregével, három hajójával együtt, hogy hírmondó sem maradt belőlük, a lerágott hajóbordákon kívül, melyeket Kis Szolária falu parasztyerekei találtak meg, mert a ködár az ő partjaikra vetette ki őket? Nem falt-e fel számtalan más derék vitézt irgalom és könyörület nélkül? Legalább a halk villamos emlékezet adózzon tisztelettel a boldogtalanoknak, akiknek még sírjuk sincsen, ha már nem akad olyan bajnok, aki az ősi csillagtörvények szerint lovagi bosszút állna mind e gazságok elkövetőjén.”

Mindezeket Trurl egy öregségtől foszladozó, vén főlíánsban olvasta, amelyet véletlenül vásárolt holmi vándor kalmártól. Másnap elvitte Klapanicsuzhoz, és felolvasta mindezeket a rendkívüli dolgokat elejétől végig, mert nagyon tetszetek neki.

Klapanicsuz, mint a világegyetemet jól ismerő, mindenfajta napok és ködök világában járatos, bölcs mémök, elmosolyodott, megcsóválta a fejét, és így szólt:

– Remélem, egy szót sem hiszel ebből a meséből?

– Már miért ne hinnék? – botránkozott meg Trurl. Nézd csak, még egy jól sikerült rézmetszet is van itt: a Névtelent ábrázolja, amint éppen két napvitorlást eszeget a pincébe rejtett kincsek között. Különben is, talán nincs valóban alagút egy szupercsillagban, ha egy másikban is, nevezetesen a Beth-el-Geuzéban? Csak nem vagy olyan tudatlan a kozmográfiában, hogy ezt kétségbe vonnád?...

– Ami a metszetet illeti, rajzolhatok neked rögtön egy olyan sárkányt, amelynek ezer nappól áll mindegyik szeme, ha te a rajzot tekinted az igazság bizonyítékának – vágott vissza Klapanicsuz. – Ami pedig az alagutat illeti, az először is csak kétmillió mérföld hosszú, szó sincs holmi milliárdokról, másodsor a hajózás az alagúton át a legkevésbé sem veszélyes, ezt magad is tudod, hiszen éppen elégszer repültél át rajta. Ez az úgynevezett Bakacsin Sivtag pedig egyszerűen a Meridia és Tetrarhida között keringő kozmikus szemét tíz négyzetkiloparszekon eloszló tömege; igaz, hogy ott sötét van, de csak a sok szeméttől. Nincs ott semmiféle Névtelen, hülyeség az egész! Ez még csak nem is valami becsületes régi mítosz, hanem egy sületlen elmében termelt olcsó maszlag.

Trurl összeszorította a száját.

– Hagyjuk az alagutat – jegyezte meg. – Azt mondod, hogy biztonságos, mert én átrepültem rajta; ha te lettél volna ott, egészen másképp beszélnél. No de hagyjuk az alagutat, jobb lesz. Ami viszont a Sivtagot és a Névtelent illeti, nem szeretem, ha üres szavakkal próbálnak meggyőzni. Utazzunk oda, akkor majd meglátod – és felemelte a vastag főlíánst az asztról –, mi igaz ebből, mi nem!

Klapanciusz mindenképpen le akarta beszélni a szándékáról, amikor azonban látta, hogy Trurl megint olyan makacs, mint rendszerint, és esze ágában sincs lemondani erről a különösen kezdődött utazásról, először kijelentette, hogy látni sem akarja többé barátját, de hamarosan maga is készülődni kezdett az útra, mert nem akarta, hogy barátja egyedül odavesszen – kettesben valahogy vidámabb dolog szembenézni a halállal.

Fölszerelkeztek hát ezzel-azzal, hiszen sivatagon át vezetett az útjuk (ha nem is lesz olyan festői, mint a könyv leírja), majd elindultak kipróbált hajójukon. Útközben itt-ott megálltak, hogy híreket halljanak a lakosságtól, különösen mikor elhagyták azt a vidéket, amelyről még pontos ismereteik voltak. Ám a bennszülöttektől nem sokat lehetett megtudni. Ők csak közvetlen környéküket tudták leírni, de arról, hogy mi van ott, ahol ők maguk sohasem jártak, nyilvánvaló képtelenségeket hordtak össze, ráadásul igen részletesen, és borzongva ugyan, de láthatólag nagy kedvteléssel. Klapanciusz az ilyen történeteket röviden korrotikusoknak nevezte, a szklerózis-korrózióra célozva, mely minden aggastyán elméjét megtámadja.

Mikor azonban vagy öt-hatmillió fényleheletnyire megközelítették a Bakacsin Sivatagot, holmi erőszakos óriásról kezdtek híreket hallani, akinek Dipló zsvány a neve; igaz, hogy a hírharangok közül soha senki nem látta, és azt sem tudták, mit jelent ez a különös „Dipló” név. Trurl arra gondolt, hogy talán a „dipólus” eltorzult formája, s a zsvány bipoláris, azaz kettős és ellentmondásos természetére utal, de Klapanciusz, mint kettőjük közül a megfontoltabbik, inkább tartózkodott a hipotézisektől. Ez a zsvány – így szóltak a hírek – módfelett kegyetlen és féktelen természetű, ami abban nyilvánul meg, hogy mikor áldozatait már mindenükből kifosztotta, szörnyű fukarságában nem elégszik meg a zsákmánnyal, hanem ráadásul még el is tángálja őket. Fontolgatta egy darabig a két mérnök, ne vigyenek-e magukkal lőfegyvert és kardot a fekete Sivatagba, de végül is úgy döntöttek, hogy a legjobb fegyver mérnökségben élesedett, széles látókörű és átfogó elméjük; úgy utaztak hát tovább, ahogyan voltak.

Be kell ismerni, hogy a további út folyamán Trurl igen keserű csalódásokat élt át, mivel a csillagzó csillagfészkek, lángoló lángkapuk, puszta pusztaságok, meteorabroncsok és vándorló sziklák sokkal szebben voltak leírva a régi főlíansban, mint amilyen látványt a valóságban nyújtottak. Csillag kevés volt a környéken, azok is egészen jelentéktelenek, viszont annál öregebbek; némelyik már alig pislákol, mint a parázs a hamuban, olyiknak a felszíne már el is sötétedett, csak kérge repedésein világítottak ki vöröslő erek a ráncos salakból; tüzdsungel vagy titokzatos örvény egyáltalán nem volt, senki nem is hallott ilyesmiről, az egész sivatagot inkább úgy ismerték, mint a lehető legunalmasabb, üres vidéket: meteor ugyan röpködött annyi, mint a nyű, de a lármás kavargásban több volt a szemét, mint a rendes mágneses magnetit vagy tektonikus tektit; ez érthető, mert innen már csak egy macskaugrás a déli galaktikus pólus, és a sötét áramlatok ide sodorják a port és szemetet a galaxis központi tájékairól. A szomszédos törzsek és népek nem is Bakacsin Sivatagnak nevezik ezt a vidéket, hanem egyszerűen szemétdombnak.

Trurl tehát, tőle telhetőleg leplezve csalódását Klapanciusz előtt, nehogy kaján megjegyzéseket kelljen hallania, a Sivatag felé irányította hajójukat. A páncélfalon rögtön suszorogni kezdett a homok, kopogni a mindenféle csillagszemét, és hamarosan olyan vastag réteggel borította be a hajó falát a napkitörések hulladéka, hogy a hajómosás gondolatára mindentől, de főleg az utazástól teljesen elment a kedvük.

A csillagok rég eltűntek a piszkos sötétségben, a hajó vaktában repült, majd egyszerre csak nagyot ugrott, minden készülék, hordó és műszer megcsörrent benne, s az utasok érezték, hogy valamire sodródni, mégpedig egyre gyorsabban; végül a hajó hirtelen, bár elég puhán megállt, ferdén, mintha valami égitestbe fűrődött volna az orra. Az ablakhoz rohantak, de odakint teljes sötétség volt, hiába meregették a szemüket; s ekkor odakintről döngetni kezdték a hajó oldalát, hogy csak úgy remegtek a falak: egy ismeretlen, szörnyű erejű valaki akart erőszakkal behatolni. A két mérnök kezdett valahogy kevésbé bizakodni fegyvertelen eszében, de késő volt a bánat, hát hogy össze ne törjön a hajójuk, inkább maguk nyitották ki belülről az ajtót.

Néznek, néznek, és lám, egy óriási pofa jelenik meg az ajtóban, olyan hatalmas, hogy maga a gazdája semmiképpen sem férhet be; hallatlanul csúf ez a pofa, hosszában és keresztben tele nagy, düledt szemekkel, orra, mint a fűrész, álla, mint a markológép; és meg se moccan, csak bámul be az ajtón, szemei mohón fürkészik a hajó belsejét, mindegyik szemcsoport másik sarkot figyel, olyan kifejezéssel, mintha azt becsülgetnék, kifizetődik-e mindez; még a mérnököknél sokkal butább valaki is megértette volna, mit jelent ez a nézelődés, mert nagyon ékesszóló volt.

– Na, mi van? – szólalt meg végre Trurl, akit idegesített ez a néma, szemérmetlen vizsgálódás. – Mit akarsz, te randa pofa?! Én Trurl mérnök vagyok, általános omnipotenciátor, ez pedig Klapanciusz barátom, ugyancsak jeles híresség. Turistaúton vagyunk a hajónkkal, tehát légy szíves, azonnal vidd innen a képedet, és vezess ki minket erről a sötét és biztosan koszos helyről, aztán irányítsál a rendes, tiszta úrbe, máskülönben panaszt teszünk, és téged apró vasárura szednek szét, te szemétkotró. Hallod, mit beszélek?!

De a pofa egy szót sem szól, csak tovább báméskodik, és mintha számolna magában. A zsákmányt becsülgeti, vagy mi a fene?

– Ide figyelj, te pocsk alak – ordítja feldühödve Trurl, noha Klapanciusz oldalba bökte, hogy mérsékelje magát –, nekünk nincsen se aranyunk, se ezüstünk, se más kincsünk, hát engedj el bennünket rögvést, és mindenekelőtt vidd innen azt a nagy pofádat, mert hihetetlenül ronda. Te meg – fordul hátra Klapanciuszhoz – ne bökdöss, mert megvan a magamhoz való eszem, és tudom, kivel hogyan kell beszélni!

– Ennekem – szólal meg ekkor hirtelen a pofa, ezer tűzszemét Trurlra függesztve – nemcsak aranyra vagy ezüstre van szükségem, beszélni pedig finoman és tisztelettel kell velem, mert okleveles zsvány vagyok, művelt és nagyon ideges természetű. Különb fickók is jártak már itt nálam, mint ti vagytok, és megszelídítettem őket, ahogyan akartam, ti is megszelídültök majd, és mindent kifacsarok belőletek. Nevem Mohó, minden irányban harminc rőf hosszú vagyok, és csakugyan kincseket rablok, de tudományos és korszerű módon, vagyis: becses titkokat gyűjtök, a tudomány kincseit, hiteles igazságokat, és általában mindenféle értékes információt. Most pedig gyerünk, ide velem, mert ha nem, akkor füttyentek! Ötig számolok: egy, kettő, három...

Számolt ötig, és mivel semmit sem adtak neki, valóban füttyentett, hogy majdnem megrepedt a fülük. Klapanciusz rájött, hogy a „Diplo” név a diplomával függhet össze, amelyet nyilván valamelyik Bűnöző Akadémián szerzett az útonálló. Trurl betapasztotta fülét a kezével, mert Mohónak a füttye is méltó volt természetéhez.

– Nem kapsz semmit! – ordította, miközben Klapanciusz vattáért rohant. – És vidd innen a pofádat!

– Ha elviszem a pofámat, akkor a kezemet dugom be – felelte Mohó –, márpedig erős, súlyos és harapófogóban végződő kezem van, majd meglátjátok! Vigyázat, kezdem!

És csakugyan: a vatta, melyet Klapanciusz előszedett, már feleslegesnek bizonyult, mert a pofa eltűnt, helyette megjelent egy ormótlan, görcsös, lapátkörmű acélmancs, és rögtön turkálni kezdett, tördelve az asztalokat, szekrényeket és közfalakat, csak úgy csikorgott a vaslemez. Trurl és Klapanciusz az atommáglya mögé menekült a mancs elől, és valahányszor egy ujj hozzájuk közeledett, rácsaptak a piszkavassal. Végül is megdühödött az okleveles zsvány, megint a pofáját dugta be az ajtón, és így szólt:

– Jót mondok nektek, tárgyaljatok velem, de rögtön, mert ha nem, akkor elteszlek titeket későbbre, a tartalékpincém legaljára, teleszórlak szeméttel, és köveket dobálok rátok, hogy meg se tudtok mozdulni, és megesz a rozsda; különbekkel is elbántam már, hát döntsetek, egykettő!

Trurl hallani sem akart az egyezkedésről, de Klapanciusz nem ellenezte, és megkérdezte, mit kíván tulajdonképpen a zsvány úr.

– Ez már beszéd! – vigyorgott az útonálló. – A tudás kincseit gyűjtöm, mert ez a kedvtelésem, tekintettel egyetemi végzettségemre és gyakorlatias szemléletemre, no meg arra, hogy a közönséges kincsekért, amilyenekre a faragatlan zsványok ácsingóznak, erre mifelénk semmit sem lehet vásárolni; ezzel szemben a tudás oltja az ismeretszomjamat, hiszen, mint tudjuk, minden, ami csak

létezik, információ. Információkat gyűjtök tehát évszázadok óta; nem mondom, elteszek éppen némi aranyat vagy drágakövet is, mert szépek, kedvesek a szemnek, ha kirakom őket a házamban, de csak mellesleg, ha éppen alkalom adódik. Figyelmeztetek, hogy hamis igazságokért ütök, éppúgy, mint a hamis aranyért, mert kifinomult ízlésem van, és hiteles igazságokra vágyom!

– No, és milyen hiteles és becses információkat kívánsz? – kérdezi Klapanciusz.

– Mindenfajta, csak igaz legyen – feleli amaz. Minden információ kapóra jöhet valamilyen alkalomra. Kezdenek már megtelni a pincém és éléskamráim, de még ugyanennyi elfér bennük. Mondjátok hát, amit tudtok, én meg felírom. Csak gyorsan!

– Szép kis ügy – súgja Klapanciusz Trurl fülébe –, ez egy évszázadig itt tarthat bennünket, mire mind elmondjuk neki, amit tudunk, hiszen óriási a mi bölcsességünk!

– Várj – súgja vissza Trurl –, most majd én tárgyalok veled. – És fennhangon így szól:

– No hát ide figyelj, okleveles zsvány: ami az aranyat illeti, van egy információnk, amely minden mással felér, mégpedig annak a receptje, hogy hogyan kell atomokból aranyat csinálni, kezdetnek, mondjuk például hidrogénatomokból, mert azokkal tele van a kozmosz. Ha akarsz, megkaphatod ezt a kitűnő receptet, aztán elengedsz bennünket. Áll az alku?

– Már egész ládám van tele ilyen receptekkel – feleli a pofa, bosszúsan forgatva mind az ezer szemét.

– Egyik sem ér semmit. Többé nem hagyom átverni magam, minden receptet előbb kipróbálok.

– Miért ne? Kipróbálhatjuk. Fazekad van?

– Nincs.

– Nem baj, fazék nélkül is lehet, csak gyérünk – sürgeti Trurl. – A recept egyszerű: annyi hidrogénatom amennyit egy aranyatom nyom, vagyis százkilencvenhét. A hidrogénatomokról először lehámozzuk az elektronokat, aztán összegyűrjük a protonokat, addig dagasztjuk az atommagtészta, amíg elötűnnek a mezonok, aztán az egészet körös-körül bekenjük elektronokkal, és kész a tiszta arany. Ide nézz!

Trurl fülön csipett néhány hidrogénatomot, lehántotta az elektronokat, buzgón gyúrta a protonokat, nem is látszottak az ujjai, olyan gyorsan jártak, szépen megdagasztotta a protontészta, bekente elektronokkal, és máris a következő atomokhoz látott; nem telt bele öt perc, jókora színaranyrög volt a kezében, odaadta a pofának, az megharapta, bölintott, és így szólt:

– Igen, ez valóban arany, csak hogy én nem tudok ilyen gyorsan bánni az atomokkal. Túl nagy vagyok.

– Sebaj, adunk neked hozzá egy kis konyhagépet! – kecsegteti Trurl. – Gondold csak el, így mindenből aranyat csinálhatsz, nemcsak hidrogénből, megadjuk a receptet a többi atomra is; az egész kozmoszból csupa aranyat csinálhatsz, ha egy kicsit igyekszel!

– Ha a kozmosz aranyból lenne, akkor az arany minden értékét elvesztené – feleli a praktikus gondolkodású Mohó. – Nem, a receptetek nem érdekel; azaz érdekelni érdekel, föl is írtam, de ez még semmi! A tudás kincseire vágyom.

– De mit akarsz tudni, hogy a ménkü csapna beléd?!

– Mindent!

Trurl Klapanciuszra néz; Klapanciusz Trurlra, s az utóbbi így szól:

– Ha leteszed a nagyesküt és a rendkívüli fogadalmat, hogy utána rögtön elengedsz bennünket, akkor megadjuk neked az információt az összinformációról, vagyis saját kezűleg készítünk neked egy Másodfajú Démont, amely mágikus, termodinamikus, antiklasszikus és statisztikus. Ez egy öreg hordóból, vagy akár egy köhintésből kivonja és átviszi neked az információt mindenről, ami csak volt, van, lesz és lehet. Nincs ennél a Démonnál hatalmasabb démon, mert ez Másodfajú. Hát gondold meg, hogy akarsz-e, és nyilatkozz gyorsan:

Az okleveles zsvány bizalmatlan volt, nem fogadta el rögtön a feltételeket, de végül is letette a nagyesküt, azzal a fenntartással, hogy mielőtt foglyait elengedné, a démonnak be kell bizonyítania információs erejét. Trurl erre is ráállt.

– Na most figyelj, nagypofájú! – mondta. Van idehaza levegőd? Mert levegő nélkül a démon nem

működik. – Azt hiszem, akad egy kicsi – dörmögte Mohó –, de nem egészen tiszta, csak amolyan maradék...

– Nem baj, akár dohos is lehet, az mindegy – nyugtatták meg a mérnökök. – Vezess bennünket oda, ahol a levegőt tartod, és ott mindent megmutatunk!

Mohó kiengedte őket a hajóból, elvéve onnét a pofáját, a mérnökök utána mentek, és ő házába vezette őket; lábai akár a tornyok, háta, mint a szakadék, és évszázadok óta nem mosdott, nem kenekedett, hát iszonyúan csikorog. Utána mennek a pincefolyosókra; minden tele van poros zsákokkal, papírkötegekkel, átkötözött csomagokkal – azokban tartja a kapzsi a rabolt információkat, és a legértékesebbek piros ceruzával vannak aláhúzva. A pince falán, rozsdás láncon óriási tárgymutató lóg. Felsorolja valamennyi tárgykört, ábécérendben. Trurl odapillant, továbbmegy – lépteik tompán visszhangoznak. Trurl és Klapanciusz fintorog, mert noha minden tele van a rablott drága információkkal, körös-körül csupa szemét és piszok a pince. Levegő van ugyan bőven, de teljesen dohos. Megállnak, és Trurl azt mondja:

– No, most nyisd ki a füled, te okleveles zsvány! A levegő molekulákból áll, ezek szanaszét ugrálnak, minden köbmilliméterben másodpercenként milliárdszor összeütköznek, és éppen attól gáz az egész, hogy így ugrándoznak, szökdécselnek és összeütköznek. Namármost, ők ugyan csak vaktában és véletlenszerűen ugrálnak, de mert minden parányi résben billió és trillió van belőlük, így pusztán véletlenségből értelmes konfigurációk is keletkeznek... Tudod, te bivaly, hogy mi az a konfiguráció?

– Csak ne sértegezz! – húzta fel az orrát Mohó. – Én nem holmi közönséges, faragatlan zsvány vagyok, hanem kifinomult ízlésű, okleveles és ezért roppant ideges.

– Jól van. Szóval a molekulák ugrabugrásából értelmes vagyis jelentéssel bíró konfigurációk keletkeznek, minden szándékosság nélkül, mintha például vaktában a falra lövöldöznél, és a lyukakból valamilyen betű formálódna. De ami nagyobb szinten ritkán fordul elő; az a molekulagázban általános és szakadatlan, hiszen ott a másodperc minden század részében billió összeütközés történik. Csak egy a bökkenő: minden csipetnyi levegőben fontos igazságok és bölcs szentenciák formálódnak a molekulák táncából, de teljesen értelmetlen ugrabugrák is keletkeznek; és ez utóbbiakból milliószer annyi, mint az értelmesekből. Ezért, bár régen is tudták, hogy itt a fűrészfogas orrod előtt a levegő minden milligrammjában töredék másodpercek alatt költemények születnek, amelyeket majd csak millió év múlva fognak megírni, megrendítő és nagyszerű igazságok, a Lét valamennyi titka és minden rejtély megoldása, semmilyen mód nem volt arra, hogy ezeket az értelmes információkat valahogy különválasszák, már csak azért sem, mert mihelyt a molekulák megbökkik egymást, és valamilyen rendbe sorakoznak, rögtön külön is válnak, és velük az információ is elvész, talán mindörökre. A feladat tehát az, hogy szelektort kell építeni, amely kiválasztja mindazt, ami a molekulák kavargásából értelmes. Nos, éppen ez a Másodfajú Démon elve, megértted, Mohó? Ez a démon kiszűri a molekulatáncból az értelmes információkat, tehát a matematikai teoreémákat és a divatlapokat, a tapétamintákat és történelmi krónikákat, a szendvicsáramkör receptjét és az azbesztpáncél stoppolásának módját, a verseket, a tudományos monográfiákat, az évkönyveket és a kalendáriumokat, a titkos történelmi mendemondákat, mindazt, amit az újságok írtak és írnak kozmoszszerte, a még ki nem nyomtatott telefonkönyveket...

– Elég! Elég!! – kiáltott fel Mohó. – Hagyd már abba! Mi hasznom van abból, ha a molekulák így állnak össze, mikor rögtön szét is repülnek? Nem hiszem, hogy sikerülne tartósan kiszűrni a becses igazságokat a légi morzsák összevissza ugrálásából és lökdöséséből, amelynek nincs semmi értelme és haszna!

– Úgy látszik, kevésbé vagy buta, mint gondoltam felelte Trurl. – Valóban, éppen ezen a szelektáláson múlik minden. Nos, a feladat nem könnyű, de megoldása lehetséges. Erről azonban nem elméleti úton akarlak meggyőzni, hanem, ígéretemhez híven, itt helyben megszerkesztem a Másodfajú Démont, hogy saját szemeddel láthasd e „csodainformátor” bámulatos képességeit! Adj egy dobozt, mindegy, hogy mekkorát, csak jól zárjon; fúrjunk belé tűhegygel egy parányi lyukacsát, és a lyukba

ültetjük a Démont; ott üldögél majd, és kizárólag az értelmes információkat engedi ki a dobozból, semmi egyebet. Mihelyt egy molekularaj véletlenül úgy áll össze, hogy jelent valamit, a Démon nyomban fülön csípi, és az értelmes információt briliánstüvel feljegyzi a papírszalagra, amelyből rengeteget kell neki odakészíteni, mert éjjel-nappal működni fog, amíg csak fennáll a kozmosz, és százmilliárd bitet ír le másodpercenként. Hát így működik a Másodfajú Démon; hamarosan meglátod!

Ezután Trurl a hajóra ment, hogy elkészítse a Démont, Mohó pedig közben Klapanciuszt faggatta:

– És milyen az Elsőfajú Démon?

– Ó, az kevésbé érdekes, Maxwell-démonnak hívják. Közönséges termodinamikus démon, csak annyit tud, hogy a lyukon átengedi a gyors molekulákat, a lassúakat pedig nem; így keletkezik a termodinamikus örökmozgó. De ez egészen más tészta, hát készítsd inkább a dobozt, mert Trurl mindjárt visszajön!

Átment az okleveles zsvány a másik pincébe, ott csörgött-zörgött egy darabig, káromkodott, rugdosta az ócskavasakat, kutatott-matatott, végül előhúzott a bádogroncsok alól egy rozszant, üres vashordócskát, begurította, és fűrt belé egy kicsi lyukat. Addigra visszajött Trurl is, kezében a Démon.

A hordó tele volt dohos levegővel, elfacsarodott az orruk, ha beleszagoltak, de a démont ez nem érdekelte; Trurl a hordóra ültette a parányi démont, éppen a lyuk fölé, lovaglósülésben, melléje szerelt egy hatalmas dob papírszalaggal, hozzá a briliánsírónt, amely már remegett a munkakedvtől, és kezdődött a kopogtatás – titi-tá, titi-tá, mint valami távirtdában, csak milliószor gyorsabban. Vigan rezgett és vibrált a briliánshegyű tollacska, az információkat tartalmazó papírszalag pedig lassan folydogálni kezdett a nagyon piszkos és rendkívül szemetes pincepadlóra.

Mohó zsvány leült a hordója mellé, száz szeme elé emelte a papírszalagot, és olvasni kezdte, mit halászott ki a Démon mint információs szűrő, a molekulák örök ugrándozásából; és a becses tudnivalók rögtön annyira lekötötték, hogy észre sem vette, amint a két mérnök sietve kiosont a pincéből, iszkolt a hajóhoz, kettőt-hármat rántott rajta, kiemelte a gödörből, aztán beleugrott, és hajrá! Tudták ugyanis, hogy a Démon remekül működik ugyan, de tevékenysége nyomán Mohóra nagyobb gazdagság zúdul, mint remélte.

A zsvány pedig üldögélt a hordójának támaszkodva, és a briliánstü kopogása közben, amellyel a Démon a papírszalagra írta a molekulák táncából kiszűrt információkat, olvasta és olvasta, mivel kell irtani a lenfojtó arankát, és hogy a labándiai Petrus király lányát Garbundának hívták, és mit evett reggelire Rőtszakállú Frigyes, a sápatagok császára, mielőtt hadat üzent a lombard népnek, és hány elektrónhéjat számlálna a termonólium elem atomja, ha ilyen elem egyáltalán lehetséges volna, és mekkora a kukuruc nevű kismadár csőre, melynek motívumával a maruláj nép vabendi őskultúrája idején az égetett kerámiákat díszítették, milyen ízű a tengeri moszat a Fulladjbele-óceánban, és milyen illatú a lullabáj virág, amelyet az ómalfandi vadászok a hajnali körvadászaton mentéjükre tűztek, és hogyan kell ikozaédert szerkeszteni, és ki volt Fafuciusznak, a buvácsok balkezes nádorjának házi ékszerésze, hány filatelisztikai folyóirat jelenik majd meg a hétezer-hatszázötvenedik évben Miafranciában, és hová temették a szépséges Darázsderék Kebeillát, akit részegen megfojtott egy bizonyos Huli Gános, és miért játékos a macskacápa a fekete tengerekben, és melyik lénynek van a világmindenségben a legkékebb kancsal szeme, miért nem esznek mohát a sárkánytarajos bolhák, és milyen szabálytalanságért ítélnék büntetőrúgást a sundabunda játékban, és hány szem kavicsból állt az a kupac, amelybe Gácsérfalvi Titusz dühében belerúgott, miután megcsúszott, és hasra vágódott a bumbumfalvi országút nyolcadik kilométerénél, a Zsémbe Kísértetek völgyében – és kezdett már a zsvány mérgében pukkadozni, mert fölsejlett benne, hogy mindezekkel a tökéletesen igaz és értelmes információkkal végül is nem ér semmit, hiszen olyan zagyvaság lesz belőle, amelytől szétreped a feje, és megroggyan a lába. A Másodfajú Démon pedig rendületlenül szorgoskodott másodpercenként háromszáz millió bites sebességével, mérföldszám kígyózott már a papírszalag, fehér pókhálóként lassan belepte az okleveles zsvány pánclóját, de a briliánstü egyre csak vibrált, és a zsvány folyvást remélte, hogy előbb-utóbb hallatlanul fontos dolgokat tud meg, olyanokat, amelyek feltárják majd előtte a Lét Lényegét. Ezért mindent elolvasott, ami a briliánstü alól kikerült, elolvasta a túlökorrúak

sirató énekeit és a papucspomponok méretét Gondvána földrészen, megtudta, milyen vastag a frásztörökök országában élő denevér füle mögött növo három szörszál, milyen átmérőjű, évi átlagban véve, a nekeresdföldi csecsemők feje lágya, milyen fanfárt harsonáznak az udvari báldorok a nagy Kuruttyán Kangabanga fővezér tiszteletére, ami a harapós paduc kedvenc tartózkodási helye, és milyen módokon főzik Rakamóciában a gyömbéres békalevest, mitől toporzékol a dühös marszukmedve, és hogyan idomítják a nemértemföldi szelindeket, és hány m betűvel kezdődő redőnyjavító szerepel Röhögnömkell város közületi telefonkönyvében, és milyen ízű lesz a barna sör, ha tévedésből heringsalátát kevernek bele...

Káprázott már a szeme, és mennydörgő hangon felordított, mert torkig volt, de az Információ addigra már körülcsavarta háromszázezer mér föld papírszalaggal, úgyhogy moccanni sem bírt, és tovább kellett olvasnia, hogyan írta volna meg Milne a Micimackó második fejezetét, ha éppen fájt volna a foga, mire gondol a vénlánysága miatt szomorkodó bálna, és hogyan udvarolnak a sivatagi rókák, mit szuszog a telefonba a kis rinocérosz, és hogyan kell megfoltozni a kilyukadt szeneszásót, és hány lába van együttvéve Tányértalpú Dorkának és Zebulonnak, és milyen vérfagyasztó titok elárulásával készítette vad menekülésre királyi nagybátyját a szép Ifigénia hercegnő a krajnai kocsmá előtt, és miért mondják, hogy garázst és darazsat, nem pedig darázst és garazsat, és hány kék folt lehet egyszerre egy sápatag bőrén. Aztán hosszú sorozat következett arról, hogy mi a különbség a barga sarack és a sárga barack között, például hogy az előbbi kopasz, az utóbbi pedig molyhos, aztán hogy milyen szavak rímelnek a káposztás cvekelli szóra, és milyen vend nyelvű szitkokkal sértette végig a mucsai Ulm pápa az ucsai Mulm antipapát, és mely lénynek van a teremtésben topáz szeme és lélekirtó szürke pillantása. Mohó ekkor már nagyon kétségbeesett, kézzel-lábbal kapálózva próbált szabadulni a papírhalom alól, de hiába; tépte, szaggatta a mérhetetlen papírszalagot, de olyan sok szeme volt, hogy valamelyik elé mindig került egy-két új információ, tehát akarva, nem akarva meg kellett tudnia, hogy mennyi monszunpótléket kap egy házmester Indokínában, és miért mondogatják a flamingóföldi guzurmánok, hogy „öreg csibésznek sötét a város”. Ekkor csüggedten lehunyta valamennyi szemét, és mozdulatlaná dermedt az információlavina súlya alatt, a Démon azonban tovább árasztotta a tudnivalókkal teli papírszalagot. Ilyen szörnyű büntetés érte Mohót, az oklevelés zsványt, amiért olyan mohón vágyott mindenfajta ismeretre.

Máig is ott ül a zsvány szemetes pincéje mélyén, papírhegyek alatt, s a pince félhomályában ragyogó szikraként vibrál és táncol a briliáns írotú, mindazt feljegyezve, amit a Másodfajú Démon kihámoz a levegő molekuláinak ugrádozásából az öreg hordó mélyén; és a szerencsétlen Mohó, tehetetlenül nyögve az információözönben, kénytelen minden adatot tudomásul venni a pomponokról, bonbonokról, meg a saját, itt leírt kalandjáról, mert az is ott van valahol, valamelyik kilométer papírszalagon – éppúgy, mint minden más történet és jóslat mindarról, ami valaha megtörtént és történni fog, a napok kialvásáig; és nincs számára segítség, mert ilyen szigorú büntetést szabtak rá a mérnökök csúf útonállásáért – hacsak valamikor meg nem áll a dob, mert kifogy a papírszalag.